



Att fånga folkbildning

i dagens
mångkulturella Sverige

Studiefrämjandet MittSkåne
Box 195, 221 00 Lund
Besöksadress: Fabriksgatan 2
e-post: lund@studieframjandet.se
hemsida: www.studieframjandet.se/mittskane

ATT FÅNGA FOLKBILDNING I DAGENS MÅNGKULTURELLA SVERIGE

FÖRFATTARE: Hans Lorentz.

FOTO: Jeffery Richt/Caroline Arvidsson/Hans Lorentz.

GRAFISK FORM: Caroline Arvidsson.

TRYCK: AM-tryck, Hässleholm, mars 2010.

Att fånga folkbildning i dagens mångkulturella Sverige

Studiefrämjandet MittSkåne

av
Hans Lorentz





innehåll

8 Förord

10 Kapitel 1 - **STUDIEFRÄMJANDET MITTSKÅNE:
FOLKHÄLSOARBETE FÖR TIDEN HÖSTEN
2004 - VÅREN 2009**

11 1.1 Målsättningen

12 1.2 Målgruppen flyktingar och invandrare

13 1.3 Studiefrämjandet MittSkåne

14 1.3.1 Studiecirklar hösten 2004 - våren 2009

15 1.3.2 Offentliga föreläsningar och internat

16 1.3.3 Hälsoprojektens betydelse för samarbete

21 Kapitel 2 - **TSIGNESH ASRES - EN SVENSK
FOLKBILDARE FRÅN ETIOPIEN**

22 2.1 Vem är Tsignesh Asres?

23 2.2 Intervju november år 2009

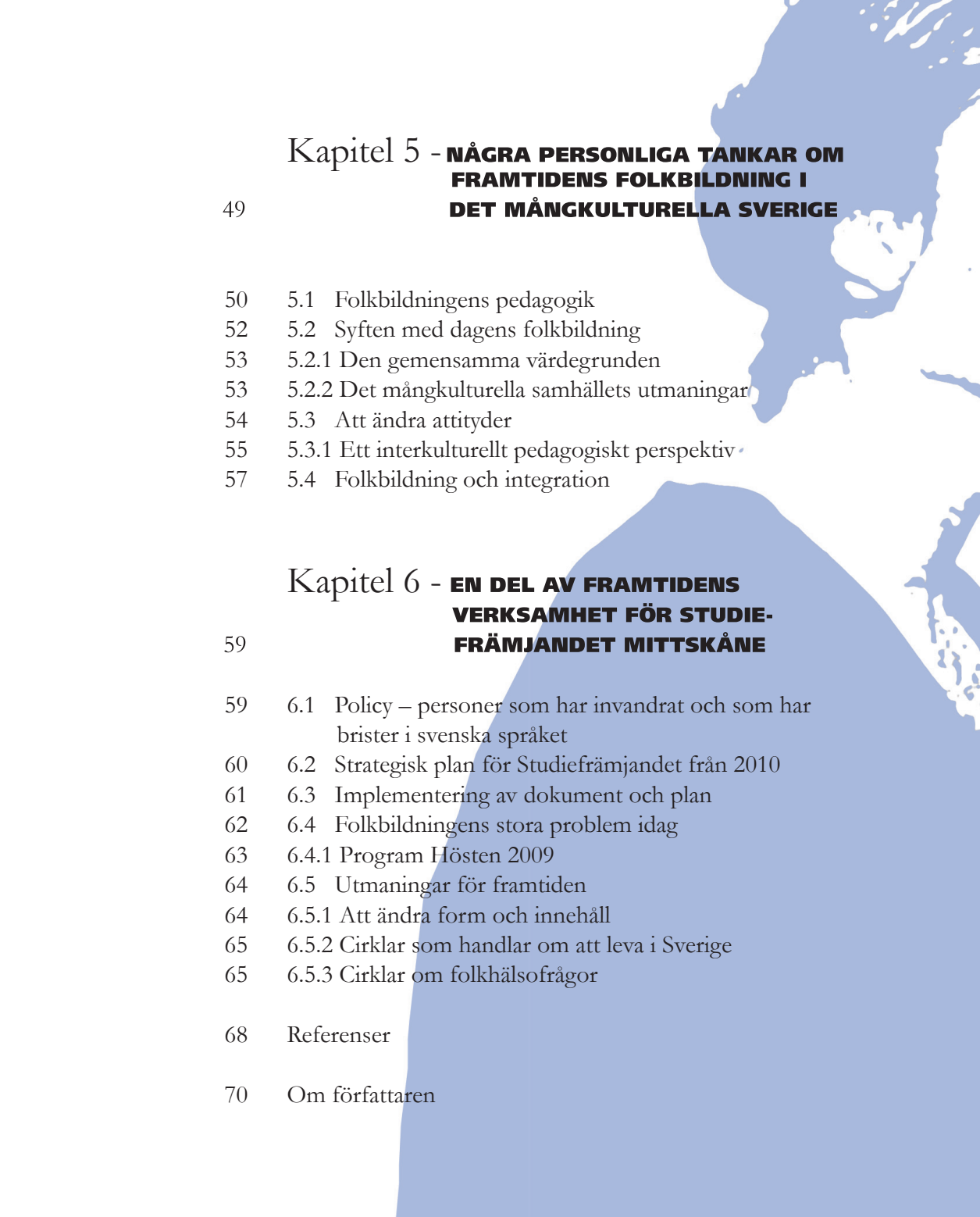
26 2.3 Uppgifter för dagens cirkelledare

29 Kapitel 3 - **MED HENNE KUNDE JAG PRATA OM
MITT PRIVATA LIV - MÖTE MED NÅGRA
DELTAGARE**

- 29 3.1 Intervjuer med deltagare om projektets betydelse
- 36 3.2 Intervjuanalyser
- 37 3.2.1 Relation kunskap i skolan och kunskap för livet
- 38 3.2.2 Relation cirkelledare och lärare
- 39 3.2.3 Kunskapens betydelse för flyktingar i deras nya situation

43 Kapitel 4 - **BETYDELSEN AV VERKSAMHETEN**

- 43 4.1 Betydelsen för deltagarna
- 44 4.2 Betydelsen av cirkelledaren
- 44 4.3 Betydelsen av folkhälsoprojekten



Kapitel 5 - **NÅGRA PERSONLIGA TANKAR OM FRAMTIDENS FOLKBILDNING I DET MÅNGKULTURELLA SVERIGE**

49

- 50 5.1 Folkbildningens pedagogik
- 52 5.2 Syften med dagens folkbildning
- 53 5.2.1 Den gemensamma värdegrunden
- 53 5.2.2 Det mångkulturella samhällets utmaningar
- 54 5.3 Att ändra attityder
- 55 5.3.1 Ett interkulturellt pedagogiskt perspektiv
- 57 5.4 Folkbildning och integration

Kapitel 6 - **EN DEL AV FRAMTIDENS VERKSAMHET FÖR STUDIE- FRÄMJANDET MITTSKÅNE**

59

- 59 6.1 Policy – personer som har invandrat och som har
brister i svenska språket
- 60 6.2 Strategisk plan för Studieförbundet från 2010
- 61 6.3 Implementering av dokument och plan
- 62 6.4 Folkbildningens stora problem idag
- 63 6.4.1 Program Hösten 2009
- 64 6.5 Utmaningar för framtiden
- 64 6.5.1 Att ändra form och innehåll
- 65 6.5.2 Cirklar som handlar om att leva i Sverige
- 65 6.5.3 Cirklar om folkhälsofrågor
- 68 Referenser
- 70 Om författaren



förord

Den här rapporten vill försöka fånga och beskriva hur en del av folkbildningens verksamhet åren 2004–2009 kan gestalta sig i dagens mångkulturella Sverige. Verksamheten som det berättas om här, är på något sätt ganska tidstypiskt för en bildningsverksamhet från det första decenniet i Sverige under det 21:a århundradet.

Folkbildningsverksamheten återspeglar hur olika kulturmöten genom en verksamhet med olika sorters människors har blivit en vardaglig del av vårt mångkulturella samhälle. Och hur spännande och svårt det kan bli med dessa möten och (kultur)krockar.

Här presenteras en folkbildare med rötter i Etiopien som arbetar och samordnar studiecirklar där människor från olika delar av världen träffas och pratar på svenska, om hälsofrågor som rör egen kroppsvård, hiv/aids, identitet, attityder och sexualitet. Och mitt i alla dessa möten uppstår något som har varit typiskt för bildningsbegreppet i alla tider: när människor möts i rätt miljö och med goda intentioner som målet, då upptäcker vi nya saker, nya attityder, ny kunskap och ett nytt sätt att tänka och leva. När bildning uppstår innebär det att ny kunskap blir införlivad i individens personlighet, som därmed får genomgripande betydelse för sättet att tänka, handla och leva.

Det första kapitlet redogör, så detaljerat det är möjligt, om vad hälsoprojektet har handlat om och vad det har innehållit.

I det andra kapitlet, *Tsignesh Asres - en svensk folkbildare från Etiopien*, har jag intervjuat personen i fråga för att få en bild av hur hon tänker och arbetar. För att kunna få ett perspektiv av hur skilda deltagare har upplevt sin tid i studiecirkeln och tiden med henne, så ställde jag vid personliga möten några frågor till sammanlagt sju deltagare. I kapitel 3 återges resultatet av detta.

I fjärde kapitlet försöker jag beskriva betydelsen av verksamheten som genom åren har inneburit ett arbete som resulterat i 77 studiecirkelar om sexuell och reproduktiv hälsa, närmast ett hundratal offentliga föreläsningar om hiv och aids samt fyra internat på totalt åtta dagar där mer än hundra personer har deltagit i.

I kapitel 5, *Några personliga tankar om framtidens folkbildning i det mångkulturella Sverige*, beskriver jag dels det karaktäristiska för folkbildningens pedagogik, och dels syftet med dagens folkbildning, samt hur vi ska kunna utveckla och förbättra dess arbete för nya svenskar. Detta att utveckla och förbättra folkbildning för nya svenskar, fyller ett stort behov i dagens folkbildning om den vill bidra till deras integration i samhället. I det avslutande kapitlet 6 försöker jag speciellt beskriva Studieförbundet MittSkåne, dess betydelse och möjligheter i detta arbete.

Den här rapporten är skriven på uppdrag av Studieförbundet MittSkåne i Lund, men innehållet har ingen ambition att återspegla en officiell ståndpunkt eller policy för studieförbundet Studieförbundet. Jag känner mig personligen helt ansvarig för de tankar, åsikter eller bedömningar som förmedlas i den här rapporten.

Lund, december 2009.

Hans Lorentz

Hans.Lorentz@telia.com

Hans.Lorentz@pedagog.lu.se

kapitel ett

Studiefrämjandet MittSkåne: Folkhälsoarbete för tiden hösten 2004 – våren 2009

I DET HÄR KAPITLET ges en grundläggande beskrivning av var folkhälsoprojektet har sin bas och var man hämtat sin inspiration. Grunden till Studiefrämjandet MittSkånes arbete med folkhälsoarbete finns i Region Skånes Strategi för sexuell och reproduktiv hälsa som utgör det övergripande styrdokument för folkhälsoområdet sexuell och reproduktiv hälsa för perioden 2005–2010. I skriften Strategi för sexuell och reproduktiv hälsa i Region Skåne (2006), fastslås att strategin är nödvändig för att fokusera, tydliggöra och förstärka arbeten inom ett viktigt folkhälsoområde som befinner sig i förändring.

1.1 Målsättningen

Den övergripande målsättningen för sexuell och reproduktiv hälsa är (enkelt uttryckt) att arbeta för att alla får tillgång till ett återskapande av hälsovård i samband med sexualitet och då särskilt i samband med graviditet och förlossning. Detta gäller såväl för information som förebyggande insatser samt vård och behandling för alla. Officiellt beskrivs det att målsättningen för sexuell och reproduktiv hälsa i Skåne är:

- att inom detta område arbeta för en adekvat och jämlik tillgång till förebyggande insatser och information samt vård/ behandling, oberoende av kön, ålder, klasstillhörighet, sexuell läggning, etnisk eller kulturell bakgrund samt hälsostatus (mental och fysik)
- att bidra till en positiv syn på sexualiteten och till jämlikhet mellan kvinnor och män; detta gäller oberoende av klasstillhörighet, sociokulturell bakgrund och sexuell läggning

(Strategi för sexuell och reproduktiv hälsa i Region Skåne 2006:11)

De specifika målen enligt Region Skånes strategi är:

- att förebygga oönskad graviditet
- att förebygga sexuellt överförbara infektioner inklusive hiv/aids
- att förebygga sexuellt våld, könsstympning och prostitution
- att förebygga våld och diskriminering på grund av sexuell läggning

För att uppnå dessa målsättningar anges i strategin olika prioriterade målgrupper som ungdomar, unga vuxna, *flyktingar och invandrare*, homosexuella, bisexuella, transpersoner, män som har sex med män och kvinnor som har sex med kvinnor, personer med risk för/utsatta för sexuellt våld, narkotikamissbrukare samt hiv-positiva.

1.2 Målgruppen flyktingar och invandrare

Utan att närmare gå in på vad som kan menas med flyktingar och invandrare som en avgränsad målgrupp, så har den beteckningen, säkert av praktiska skäl, tolkats av Studieförbundet MittSkåne för att vara en målgrupp av personer som i första hand fått asyl i Sverige och får någon form av inskolning eller utbildning i det svenska språket och i den svenska kulturen.

För målgruppen *flyktingar och invandrare* anges i strategin följande huvudaktiviteter:

- i samarbete med kommunerna och frivilligorganisationerna öka samrådet med de största invandrargrupperna
- genom dessa konsultationer verka för att information, rådgivning och preventivmedels- och STI/hiv-mottagningar utvecklas och behovsanpassas för dessa grupper inom hälso- och sjukvården
- stärka och utveckla förebyggande insatser riktade mot invandrarungdomar
- stärka och utveckla målgruppens delaktighet i det förebyggande arbetet

1.3 Studieförbundet MittSkåne

Studieförbundet MittSkåne startade från och med hösten 2004 under benämningen *Hälsoprojekt*, olika cirklar med målet att arbeta med folkhälsofrågor utifrån ett hälsoperspektiv och med betoning på att stärka människors sexualitet som friskfaktor och resurs för hälsan.

Projektet riktade sig från början till kvinnor från etniska minoriteter, där målet har beskrivits som att öka kunskapsbasen utifrån ett folkhälsoperspektiv med betoning på att skapa en trygg och säker sexualitet och en god reproduktiv hälsa för invandrade kvinnor (Studieförbundet MittSkåne Hälsoprojekt arbetsdokument från 2004-2009).

Målsättningen har varit att bidra till att öka förståelsen för sociala samt kulturella förhållanden och höja kunskapsnivån inom hälsa genom att:

- invandrade kvinnor lär känna sin kropp ur ett hälsoperspektiv/egen vård
- utveckla och stärka människors sexualitet som friskfaktor och resurs för hälsan
- underlätta för människor att göra egna val gällande sitt föräldraskap
- minska negativa konsekvenser av sexualiteten
- förhindra uppkomst och spridning av könssjukdomar
- förhindra uppkomst och spridning av hiv/aids samt andra sexuellt överförda sjukdomar
- främja en sexualitet fri från diskriminering, tvång och våld

År 2007 breddades verksamheten till att även innefatta killar och män. Projektet har genom åren genomförts i Lunds, Eslövs, Burlövs och Hässleholms kommun.

1.3.1 Studiecirklar hösten 2004 – våren 2009

Följande kommuner har varit delaktiga i hälsoprojekten under åren 2004–2009 med följande antal studiecirklar per år och per kommun:

År	Studiecirklar per år	Kommun	Fördelat per kommun
2004 ht	6	Lund Eslöv	1 5
2005	7	Lund Eslöv	2 5
2006	13	Lund Eslöv	6 7
2007	17	Lund Eslöv Hässleholm Burlöv	4 4 4 5
2008	18	Lund Eslöv Hässleholm	7 6 3
2009 vt	16	Eslöv Lund Hässleholm Burlöv	2 8 4 4
Totalt	77		

Innehållet av totalt 77 studiecirklar.

Av naturliga skäl så har innehållet i studiecirkelarna förändrats och utvecklats genom åren. Trots detta kan man se en röd tråd som har funnits i cirkelarnas olika sammankomster och som kan sammanfattas på det här sättet.

Tema för sammankomster har varit:

- Sociala och kulturella förhållanden
- Kroppen: lär känna din kropp ur ett hälsoperspektiv
- Egenvård: hälsoaspekter vid menstruation och graviditet
- Kärlek och relationer: sexuellt välbefinnande
- Identitet, attityder och sexualitet
- Könssjukdomar
- Säkrare sex
- Främja sexualitet fri från diskriminering, tvång och våld

1.3.2 Offentliga föreläsningar och internat

Som en del av hälsoprojekten har under åren 2004–2009 också anordnats totalt 97 stycken offentliga föreläsningar om hiv och aids. Detta har gjorts som så kallade kulturarrangemang i både Lund och Eslöv och har varit riktad mot projektets målgrupper. Antalet åhörare på dessa föreläsningar har varierat, men har för de mesta legat mellan 10 till 50 personer per gång.

Internat

Hälsoprojekten har också varit ansvariga för internat, det vill säga tillfällen där deltagare i två dagar erbjudits vara med om diskussioner och föreläsningar med samma målsättning som hälsoprojekten. Internaten förläggs ofta i ett konferenscenter som brukar vara beläget i en vacker omgivning. Begreppet internat kommer från 'internatskolor', som är skolor där elever bor och äter på samma område där undervisning sker. Föreläsare på internaten kom bland annat från Riksförbundet för sexuell upplysning (RFSU). Internaten är i första hand riktade till de som varit deltagare i studiecirkelarna. Internaten har i projektet fungerat som komplement och fördjupning till ordinarie studieverksamhet.

Under åren 2005–2008 har internaten anordnats vid fyra tillfällen och mellan 20 till 40 personer har varje gång deltagit. Internaten har organiserats för både kvinnor och män (dock inte gemensamt).

1.3.3 Hälsoprojektets betydelse för samarbete

Utöver redovisningen av antal cirklar och internat samt offentliga föreläsningar, är det nödvändigt att uppmärksamma hälsoprojektets betydelse för regionen. För att kunna genomföra studiecirkelarna har det genom åren knutits flera nya kontakter till projektet, där var och en med sin egen spetskompetens ha kunnat bidra till att utveckla kvalitetsarbetet. Samarbetet mellan Studieförbundet MittSkåne och dess samlingsorganisationer har fungerat tillfredställande genom åren.

• SFI - Komvux - IVIK

Detta nätverk står för ett samarbete mellan utbildningen Svenska För Invandrare (SFI), den kommunala vuxenutbildningen Komvux samt Individuella programmets introduktionskurs för invandrare (IVIK). Denna kurs kan beskrivas som motsvarigheten till SFI, men för ungdomar. SFI bedrivs precis som Komvux i kommunala skollokaler, medan IVIK bedrivs på kommunala gymnasieskolor. Nätverket fungerar som en plattform där lärare och skolledningar i alla fyra kommunerna samarbetar. Samarbetet kan således betraktas som en av de grundläggande hörnstenarna i hälsoprojektet.

• Ungdomsmottagningar/barnmorskemottagningar

Detta samarbete mellan Studieförbundet MittSkåne och kommunernas ungdomsmottagningar/barnmorskemottagningar är också omistlig, eftersom det förmedlar kontakter mellan kommunens barnmorskor, som i sin tur har förmedlat kunskap om barnafödande och preventivmedel. Barnmorskor har på studiecirkelarna varit ansvariga för den grundläggande undervisningen om hur kroppens könsorgan fungerar, hur prevention fungerar, de har förklarat abort och de har bidragit med att vara ansvariga för sexualundervisning på grundskolenivå. Barnmorskornas medverkan är viktigt! Deras undervisningsmaterial, som till exempel attrapper av kvinnliga könsorgan, är outhärligt som hjälpmedel för att till exempel kunna visa hur kroppen är konstruerad och vad en mödomshinna är.

• RFSU

RFSU är en riktstäckande ideell organisation som arbetar med opinionsbildning kring sexuell och reproduktiv hälsa och rättigheter, samt information och upplysning kring sexualitet och samlevnad. Organisationen är en av de samarbetspartners som i många år deltagit med föreläsare till projekten. Huvuddelen av verksamhet inom projekten har varit information om svensk lagstiftning, sexualupplysning, sexualupplysningens historiska och nuvarande förhållningssätt i Sverige.

Då hälsoprojekten antingen riktade sig till kvinnor eller till män, gällde detta också för internaten. RFSU bidrog med manliga föreläsare på de internat som avsågs vara för män och med kvinnliga föreläsare på de internat som avsågs vara för kvinnor.

- **Noaks Ark**

Noaks ark är en ideell organisation som arbetar med frågor kring hiv och aids. Organisationen har bidragit med personer som har förmedlat information om hur hiv/aids smittar och hur man kan undvika att bli smittad, samt hur man lär sig att leva med hiv/aids. Noaks Arks verksamhet syftar också till att eliminera de fördomar som finns kring hiv-epidemin och dess konsekvenser.



kapitel två

Tsignesh Asres - en svensk folkbildare från Etiopien



Tsignesh Asres, till höger, här tillsammans med verksamhetsledaren för MittSkåne, Gull-Britt Nilsson, till vänster.

KAPITEL 2 HANDLAR OM Tsignesh Asres som under åren 2004-2009 har arbetat som projektledare för Studieförbundet MittSkåne. Under dessa år har hon som projektledare haft ansvar för totalt 77 studiecirklar, riktade till kvinnor och män. Arbetet i cirkarna var från början inriktat på att vara hälsoprojekt för invandrarkvinnor. Som en allmänt övergripande målsättning med projekten har det de senaste åren angivits att syftet varit att arbeta med folkhälsofrågor utifrån ett hälsoperspektiv och med betoning på att stärka människans sexualitet som friskfaktor och resurs för hälsan. Målgruppen har varit kvinnor och män från olika minoriteter.

Målgruppens skilda kulturella erfarenheter och kunskaper, samt innehållet i verksamheten, innebar nya utmaningar för Studieförbundets metod och arbetssätt. Det blir till exempel svårt att enligt svensk folkbildningstradition rekrytera deltagare till könsblandade grupper. Verksamheten blir av olika skäl ett arbete med studiecirklar för antingen kvinnor eller män.

Den sedvanliga frågan man kan ställa sig är vad detta arbete har inneburit för Tsignesh Asres och vad har verksamheten resulterat i? För att kunna få svar på dessa frågor och för att få veta mer om hur hon har arbetat, intervjuade jag henne en riktigt blåsig och kall höstdag i november år 2009.

2.1 Vem är Tsignesh Asres?

Tsignesh Asres är född i Etiopien år 1959 och hon kom till Sverige år 1994 som flykting tillsammans med sina fyra barn. Detta var ett år efter att hennes man hade fått uppehållstillstånd i Sverige som flykting.

I Etiopien hade hon arbetat i 13 år som jordbrukslärare på en gymnasieskola. Trots att hennes modersmål är Amarinja (talas av ca 20-25 miljoner invånare) så var arbetsspråket i den skola hon arbetade engelska. Även läroplanerna i skolorna i den del av Etiopien där hon arbetade var skriven på engelska och undervisningen skedde på engelska. Eftersom hon hade lärt sig engelska, var det naturligtvis inte helt enkelt att läsa svenska i Sverige, men det var inte heller det svåraste.

Familjen bosatte sig i Eslöv och åren 2000-2003 läste Tsignesh förutom genusvetenskap även miljövetenskap med inriktning människa, miljö, och samhälle på Malmö högskola. Efter att hon praktiserat som folkhälsoansvarig i Eslövs kommun fick hon ett erbjudande om att arbeta med folkhälsofrågor på Studieförbundet i Lund och så började hon arbeta där året 2004.

2.2 Intervju november år 2009

Du har under åren 2005-2009 haft ansvaret för 77 studiecirkel i folkhälsofrågor om sexualitet och hälsa och målgruppen för dessa studiecirkel har varit flyktingar som nyligen kommit till Sverige. Hur svårt eller enkelt har detta arbete varit för dig, anser du?

– Jag upptäckte snart att de olika deltagarna inte hade mycket gemensamt. Om det är så att det är tradition att i en vanlig studiecirkel ha deltagare med gemensamma referenser och delvis gemensamma erfarenheter, så gäller detta inte för mig. Det enda gemensamma som fanns hos våra deltagare var det svenska språket vi använde oss av. Bland de kulturer där majoriteten av dagens flyktingar kommer ifrån har sexualitet länge varit ett tabubelagt område. Bland de flesta av deltagarna fanns därför ingen eller ytterst liten kunskap om kroppen, egen vård eller sexualitet.

Kan du nämna några exempel som visar att arbetet med deltagare från andra kulturer kan vara så olika och oftast är baserat på ett helt annat sätt att tänka och förhålla sig till omvärlden?

– Svensk folkbildning med svenska deltagare har av tradition grundats på frivillighetsprincipen: man deltar av eget intresse och man ser till att man kommer till den plats och den tid som man har kommit överens om. Så enkelt har det inte varit i de studiecirkel som jag ansvarat för. Jag kan lämna några exempel. Vädret styr mycket om jag som deltagare kan komma eller inte. Regnar det mycket eller är det väldigt kallt en dag, så är det inte säkert att jag kan komma. Och att lämna ett meddelande per telefon, om att jag inte kan komma, den kommunikationsformen är mycket ovanlig.

– Sedan är det ofta också familjekretsen eller vänskretsen som styr om du vid just ett tillfälle kan komma eller inte. Att man bestämmer över och styr sitt eget liv helt oberoende av andra, det förekommer sällan.

Vad har innehållet i studiecirklar med hälsoperspektiv och med betoning på att stärka människans sexualitet som friskfaktor och resurs för hälsan, inneburit för deltagarna, anser du? Vad har de lärt sig?

– Jag kan berätta att jag har flera målsättningar med studiecirkelarna. För det första är det viktigt att man ska känna sig trygg i gruppen. För det andra blir det viktigt att man får en trygghetskänsla i att veta hur min kropp fungerar. Och för det tredje kommer tryggheten av att man lär sig genom egen vård att bli medveten om hur jag kan påverka och relatera min kropp och min hälsa i den situation som jag befinner mig i.

Det låter enkelt, men är det verkligen så enkelt som det låter?

– Nej, det är inte så enkelt. Att känna trygghet i gruppen kan vara väldigt svårt, beroende på vilka erfarenheter, utbildning och förkunskaper man har. Gruppen är ofta väldigt blandad vad gäller detta. Och sedan är det inte så enkelt att lära sig helt nya saker på ett helt nytt språk. För det måste man vara medveten om att vi som oftast håller på att lära oss en massa nya saker på ett nytt språk. Man lär sig ord på saker som man kanske själv aldrig har kunnat på sitt eget modersmål, t.ex. namn på könsorgan eller preventivmedel. Ta bara ett ord som menstruation. När man vill lära känna sin egen kropp är det väldigt viktig att förklara och prata om detta, men detta är inte alltid helt enkelt.

Dina cirklar måste ha inneburit många nya 'aha-upplevelser' för många kvinnor, kan jag tänka mig?



– För många kvinnor har mina cirklar inneburit ett andrum, Ett tillfälle där man för första gången har fått en möjlighet att prata om kroppen, sexualitet och även kärlek. Att i grupp ha samtal om sexualitet och kärlek gör att man alltid kommer in på annat också. Jag menar om hur vi lever och hur vi blir behandlade av andra. Jag tar och måste ta mycket hänsyn till deltagarnas olika behov av att prata om saker och ting som är aktuella och viktiga för dem just här och nu. Och det är inte alltid det handlar om sexualitet och den egna kroppen. Jag gör detta för att alla kan förstå att det som var och en har som sitt eget problem, är värt nog att diskutera i gruppen. Det innebär i sin tur att gruppen behåller sina deltagare och

kan räkna med att alla kommer till nästa möte. Jag brukar säga att mina cirklar om sexualitet, samlevnad och att lära känna sin egen kropp handlar om allt man kommer i kontakt med i livet. Och särskilt när man som flykting byter land, kultur och språk.

Kan du förklara lite mer om vad du menar med att dina cirklar handlar 'om allt i livet'?

– Att prata om sexualitet och kärlek berör så många olika viktiga saker i varje människans liv. Vi kan beskriva och analysera dessa saker utifrån biologiska, psykologiska och sociologiska perspektiv.

– Utifrån det biologiska perspektivet handlar det då om beskrivningen av själva kroppen. Hur fungerar kroppen och hur lika eller olika fungerar våra människokroppar. Utifrån ett psykologiskt perspektiv handlar det om känslor, om kärlek och våra relationer, om relation man – kvinna, till exempel. Och utifrån olika sociologiska perspektiv handlar det mycket om kultur, om hur våra kulturella föreställningar, värderingar och normer styr vårt sätt att se på sexualitet och kärlek. Här kommer också religionens betydelse in i bilden och om hur religion styr och avgör våra uppfattningar och normer om kropp och sexualitet. De här frågorna blir ofta väldigt komplicerade skildringar och beskrivningar av varför vi förhåller oss på olika sätt i olika samlvnadsfrågor och hur och varför vi förhåller oss till kärlek och sexualitet. Att ställa frågan vad är sexualitet och kärlek, i en av våra grupper med säg t.ex. femton personer, kommer definitivt att resultera i femton olika svar.

Dina 77 studiecirkelar kan inte enbart ha varit en dans på rosor, kan du berätta lite om vad som ännu idag framstår som en uppgift kvar att lösa? – Det som lätt kan framstå som ett problem är att samordna allt arbete i varje studiecirkel. Jag tänker nu på hur jag vill att olika teman ska komma in vid olika tillfällen och hur en studiecirkel ska kunna få en bra början och ett meningsfullt slut. Men samtidigt, som jag sa innan, så är det inte oviktigt att i den situationen man befinner sig i låta varje individ komma till tals vid just det tillfälle vi möts. För det finns alltid tillfälle att det kommer upp något som känns viktigt och aktuellt. Detta kan också kasta omkull hela planeringen just vid det tillfälle som vi möts. Och att allt detta kan variera från gång till gång, påverkas av att deltagarna har så olika erfarenheter, förkunskaper och utbildningar. Det är alltså ingen lätt uppgift att samordna allt detta.

2.3 Uppgifter för dagens cirkelledare

Med intervjun i bakgrunden, kan det kännas relevant att diskutera frågan vad det är man ska kunna för att arbeta som cirkelledare i dagens mångkulturella samhälle. Behövs det något särskilt eller vad är det som gör att vissa cirkelledare eller vissa avdelningar inom olika studieförbund lyckas så väl, medan andra fortsätter att kämpa och kan tycka att det är svårt att nå ut till flyktingar och invandrare?

Det är ganska tydligt att ett arbete som cirkelledare i dagens mångkulturella samhälle och då särskilt en verksamhet som riktar sig till personer från olika etniska minoriteter, kan vara både spännande och intressant men också mycket krävande.

Förutom att cirkeln behandlar ett visst avgränsat kunskapsområde och att man ska kunna de ”vanliga folkbildningsformer för lärande och kunskap i cirkelform”, så finns det nu för tiden också annat. Det är *inte* ovanligt att deltagarna numera kan ha olika bakgrund och olika erfarenheter vad gäller språk, identitet, kultur och religion.

Frågan är om man kan beskriva arbetsuppgifterna och vad de kan innehålla för dagens cirkelledare i ett arbete som riktar sig till alla olika medborgare i dagens mångkulturella samhälle. Det är inte längre så att cirkelledarens arbete i första hand handlar om att förmedla en viss sorts kunskap som cirkelledaren behärskar. Cirkelledaren bör också vara förtrogen med de olikheter i form av olika kulturella, sociala, etniska, religiösa och språkliga skillnader som kan förekomma.

Detta innebär att cirkelledaren utöver en viss ämneskompetens även bör ha en social kompetens som är användbar i skilda kulturella sammanhang. Man talar här om att man har skaffat sig *interkulturell kompetens*. Utan interkulturell kompetens, det vill säga i det här fallet kunskap om och erfarenhet av hur det är att komma till ett nytt land, en ny kultur och ett nytt språk, så kan man inte ha samma höga kvalitet som det har varit i de hälsoprojekt som Studieförbundet MittSkåne har anordnat åren 2004-2009.

Man kan således på goda grunder påstå att Tsignesh Asres är en cirkelledare som har visat sig ha interkulturell kompetens för att samordna den verksamhet som Studieförbundet MittSkåne har bedrivit åren 2004-2009.

kapitel tre

- Med henne kunde jag prata om mitt privata liv - möte med några deltagare

STUDIEFRÄMJANDETS AVDELNING MittSkåne har sedan hösten år 2004 ansvarat för flera folkhälsoprojekt som bland annat riktat sig till män och kvinnor med annan etnisk bakgrund. Vad säger de personer som genom åren har deltagit i dessa 77 studiecirklar som har samordnats av Tsignesh Asres? Kommer de ihåg vad det var studiecirkeln handlade om? Vet de ännu vad som varit viktigt och har detta på något sätt påverkat deras medvetande eller kunskap? Sju före detta deltagare kom till Studiefrämjandets lokaler, bara för att berätta för mig om detta.

3.1 Intervjuer med deltagare om projektets betydelse

För att få veta vad några deltagare från olika cirklar idag kan berätta om hur det har varit att vara med som deltagare, så gjorde jag som sagt några korta intervjuer med sju personer hösten 2009. Här följer en redovisning av intervjuerna.

Efter återgivningen av det viktigaste som sades i dessa intervjuer, analyserar jag senare utifrån ett interkulturellt perspektiv innebörden och betydelsen av deltagarnas berättelser och beskrivningar. Frågorna jag ville ha svar på är om deltagandet i projekten har haft någon betydelse för dem och om cirkarna har haft någon betydelse för deras fortsatta liv i Sverige.

Samtal med deltagare 1:

Marie, kvinna, är idag 35 år, gift och har två barn. Hon är född i Burundi, kom till Sverige som flykting år 2004. Marie var med i en av de första studiecirkarna inom projektet år 2004.

Vill du berätta lite för mig om den studiecirkeln du varit med i?

– Jag var med i en kvinnogrupp som hade möten en gång i veckan och det var samma år jag kom till Sverige och när jag läste svenska (SFI) i Eslöv. I mitt hemland utbildade jag mig till civilekonom, en utbildning jag också har skaffat mig de senaste åren i Lund. Just nu läser jag ytterligare en enstaka kurs på Ekonomihögskolan i Lund.

Vad har dina möten i kvinnogruppen år 2004 haft för betydelse för dig?

– Jag minns att mötena med kvinnogruppen handlade mycket om kroppen och sjukdomar. Och om bröstcancer och hiv. Det handlade om hälsan och att det är viktigt med bra mat. Man kan inte äta vad som helst. Jag bryr mig mycket mer nu om hiv/aids, men är mest intresserad av orsaken till att kvinnor kan få bröstcancer. Det jag kan om bröstcancer idag har jag lärt mig av Tsignesh. Jag kan berätta att när jag senast kände en smärta i mina bröst, så kontaktade jag kvinnokliniken, och lät dem röntga mina bröst. Det visade sig att det inte var något fel. Så när jag idag av olika anledningar kan ha ont i mina bröst, så innebär det inte längre för mig att jag tror att jag måste ha bröstcancer.

Hur var Tsignesh för dig som studiecirkelledare?

– Hon var bra som person, hon har förstått det svenska samhället och kunde ge tips som var bra att få, särskilt när man inte känner till Sverige. Hon har 'den mänskliga känslan', något som många andra inte har här. Hon kunde berätta sanningen om vad hon upplevt i mötet med Sverige.

Har du de senaste åren gått på flera studiecirkelar?

– Nej, tyvärr inte. Jag har inte hittat något bra som passar mig.

Vad skulle ha passat dig?

– Jag är intresserad av matlagning. Jag tänker nu på matlagning med recept från olika länder. Och så tycker jag också om att motionera. Men så ska det också passa bra med tiden för barnen behöver barnpassning. Min man kan naturligtvis också hjälpa till med det.

Samtal med deltagare 2:

Ahmed, man, är idag 18 år, född i Irak, kom till Sverige som flykting år 2008. Han kom tillsammans med sin familj, bestående av mor, far och ytterligare tre syskon. Han läser nu på en gymnasieskola i Lund, på ett särskilt program kallat IVIK för invandrarungdomar mellan 16 och 19 år och för dem som behöver lära sig svenska för att studera vidare.

Ahmed var med i en killgrupp året 2008, det vill säga samma år som han kom till Sverige. Arbetet med killgruppen inom folkhälsoprojektet hade samma målsättning som kvinnogrupperna, men här var det unga män som i samtal tillsammans med den manlige cirkelledaren, Samir Al-hakeem, fick chansen att prata om det som de normalt aldrig hade pratat om förut, nämligen sexualitet, hälsa och kroppen.

Vill du berätta lite för mig om den studiecirkeln du varit med i?

– Vi träffades en gång i veckan och pratade om olika saker som sjukdomar, hälsa, studieteknik och sex. Jag fick veta vad sjukdomen hiv/aids är för något. Vi pratade mycket om sex. Vad det är att ha sex med en tjej. Jag har aldrig tidigare pratat om sex, vad sex är och sånt. Det var mycket bra.

Vad har dina möten i killgruppen år 2008 haft för betydelse för dig?

– Jag har som sagt fått lära mig mycket om hälsa. Om att äta rätt mat och om sex, som sagt.

Hur var Tsignesh och Samir för dig som studiecirkelledare?

– Tsignesh var som en mamma för oss och hon var snäll mot oss, ja som en riktig lärare. Du frågade mig vad det är vi lär oss idag i IVIK-klassen, om det är mycket annorlunda än det vi pratade om i killgruppen? Ja, det är mycket vi lär oss i IVIK-klassen, för vi har olika lärare i olika ämnen. Men det går inte att jämföra med den där killgruppen jag var med i. Vi lär oss mycket i IVIK-klassen, men det vi pratar om där, det handlar inte om livet!

Samtal med deltagare 3:

Banaz, kvinna, är idag 36 år och gift. Hon är född i Irak och kom till Sverige som flykting år 2006. Banaz var en av kvinnorna som var med i hälsoprojektet år 2006, samtidigt som hon läste svenska på Komvux (SFI). På Komvux träffade hon sin blivande man. De gifte sig år 2007.

Vill du berätta lite för mig om den studiecirkeln du varit med i?

– Jag läste svenska varje dag på Komvux, men varje torsdag hade vi besök av Tsignesh och det var något helt annat än att ha undervisning i svenska och läsa svensk grammatik. Nu fick vi prata om hälsa och sjukdom och inte bara om svenska språket och om svensk grammatik. Jag fick lära mig vad jag ska dricka och äta och så lärde jag mig att promenera mycket. Det gjorde jag aldrig förut.

Vad har dina möten i kvinnogruppen år 2006 haft för betydelse för dig?

Tidigare när jag hade ont i huvudet eller var ledsen, så gick jag alltid till en läkare för hjälp. Idag har jag lärt mig att hjälpa mig själv mer än jag gjorde tidigare. Idag vågar jag gå till apoteket och fråga efter vilken medicin eller vilken kräm som kan hjälpa mig. Det gjorde jag aldrig förut.

Hur var Tsignesh för dig som studiecirkelledare?

Med Tsignesh pratade vi inte bara om kvinnohälsa, med henne kunde vi prata om allt. Det var så bra, för det gick inte att göra det med någon av lärarna vi hade på Komvux. Det gav mig också styrka att prata på svenska om andra saker. Min tid på Komvux betydde för mig, tack vare Tsignesh, att jag lärde mig mycket mer än enbart svenska och svensk grammatik.

Samtal med deltagare 4:

Essil, kvinna, är idag 46 år, gift och har tre barn. Hon är född i Irak och kom till Sverige som flykting år 2001. Hon arbetade i Irak som gymnasielärare i matematik och fysik. I Sverige var hon med i en studiecirkel år 2006.

Vill du berätta lite för mig om den studiecirkeln du varit med i?

– Jag arbetade som barnskötare, men var samtidigt sjukskriven på deltid eftersom jag har en muskelsjukdom som bidrar till att jag är mycket intresserad av hälsa. Så våra möten bidrog till att jag fick mycket information och kunskap om bland annat cancer, hiv och kvinnokroppen. Jag fick också kunskap om hur traditionen av att se på hälsa ser ut här i Sverige.

Vad har dina möten i kvinnogruppen år 2006 haft för betydelse för dig?

– Att jag var med i kvinnogruppen resulterade faktiskt i att jag blev mindre sjuk. Möten med andra deltagare gav mig kunskap om andra sätt att leva på. Det gav mig en ny förhoppning om att jag kunde bli bättre. Kvinnogruppen visade mig andra vägar att se på min sjukdom.

Hur var Tsignesh för dig som studiecirkelledare?

– Hon var helt annorlunda som lärare. Hon är inte som man ska vara som lärare i Sverige, objektiv, neutral och hålla sig till fakta. Det hon talade om med mig gick rakt in i mitt hjärta. När hon talade till mig pratade hon precis som jag vill att man ska prata, hon känner mig och min situation.

Samtal med deltagare 5:

Hossein, man, är idag 47 år, gift och har tre barn. Han föddes i Irak och kom till Sverige som flykting år 2007. Hossein är utbildad civilingenjör och arbetade i Irak bland annat som bokhandlare, bilhandlare och guldsmed. Han var med i en studiecirkel år 2008. Som ledare hade cirkeln den arabisk talande läkaren Samir Alhakeem.

Vill du berätta lite för mig om den studiecirkeln du varit med i?

– Vi träffades åtta gånger och pratade om könssjukdomar, aids och allmänt om hälsan. Vår cirkelledare förklarade allt för mig och det var mycket bra, för att han förklarade allt på mitt eget språk, arabiska.

Vad har dina möten i mansgruppen år 2006 haft för betydelse för dig?

– Det som var bra var att vi fick så mycket information. Normalt när vi har en (svensk) SFI lärare, så förstår vi kanske 50-60 procent av allt som sägs. Men här fick vi fråga om allt och fick också svar på allt.

Hur var Samir för dig som studiecirkelledare?

– Det som var så bra, var att han talade arabiska. Ska man prata om könssjukdomar och kroppen, så kändes det helt naturligt att ha någon att prata med som talar arabiska. Samir talar till och med samma dialekt som jag. Det skulle aldrig ha gått med en vanlig SFI lärare.

Samtal med deltagare 6:

Fatima, kvinna, är idag 21 år. Hon föddes i Afghanistan och kom till Sverige år 2002 tillsammans med far, mor och fem syskon. Fatima var med i tjejcirkeln år 2004, samma år som hon gick IVIK programmet.

Vill du berätta lite för mig om den studiecirkeln du varit med i?

– Jag gick med i en tjejgrupp (jag var bara 16 då) där man kunde prata om allt. Det handlade mycket om kroppen och sjukdomar, men också kunde vi tala om kärlek och det som jag tyckte var viktigt att veta då, hur det var att leva som tjej i Sverige. Det hela var mycket bra eftersom det för mig inte var så vanligt att tala öppet om kärlek.

Vad har dina möten i tjejgruppen år 2004 haft för betydelse för dig?

– Att jag var med i tjejgruppen då betydde för mig att det gav mig möjlighet att prata om andra saker än att lära mig svenska och hur Sverige fungerar. Det gav mig en grund att våga prata med andra, om saker som kärlek. Idag vågar jag prata öppet med vem som helst om vad som helst. Och jag tror att jag lärde mig detta i tjejgruppen.

Hur var Tsignesh för dig som studiecirkelledare?

– En vanlig lärare som jobbar i en skola, är en person man har respekt för och det är liksom ingen kompis. Men för mig var Tsignesh ingen vanlig lärare, hon var mer som en kompis. En ledare som uppmuntrade mig att våga prata med andra och tala öppet med andra om det jag tycker är viktigt och intressant.

Samtal med deltagare 7:

Miranda, 18 år, är född i Irak men uppvuxen i Libyen. Hon kom till Sverige som flykting år 2003 tillsammans med far, mor och två syskon. Som 15-åring blev hon erbjuden att delta i en tjejcirkel, år 2006.

Vill du berätta lite för mig om den studiecirkeln du varit med i?

– Den var mycket intressant. Det var kul att skaffa kompisar som gjorde att jag även fick läxhjälp. Jag minns att vi alla visste lika lite om det vi skulle prata om: kroppen, kärlek och könssjukdomnar.

Vad har dina möten i tjejgruppen år 2004 haft för betydelse för dig?

– Jag gillar att prata och att vara ledare. Och det är det jag kan göra nu. Jag kunde inte så bra svenska då, och tjejgruppen gav mig en chans att lära mig att prata inför folk. Nu talar jag flytande svenska, arabiska och engelska. Och är också ganska bra på spanska.

Hur var Tsignesh för dig som studiecirkelledare?

– Hon var mer som en kompis, inte en lärare, mer som en mamma. Jag kunde prata med henne om allt. Hon var en mycket kunnig och förstående person. Med henne kunde jag prata om mitt privata liv. Det kändes tryggt att prata med henne. Att ha en vanlig mentor som i skolan, är mer begränsat och innebär ofta att man inte kan prata om allt. Men med Tsignesh kunde jag det. Hon själv kommer från en annan kultur än den svenska, och hon har varit här längre än oss. Hon berättade för mig hur hon gjorde för att klara sig. Det var mycket nyttigt för mig.

3.2 Intervjuanalyser

Intervjuerna med sju personer (fem kvinnor och två män) var korta intervjuer där frågorna begränsades till deltagarnas åsikter om studiecirkeln de deltagit i. De fick möjlighet att prata om huruvida studiecirkeln haft betydelse för dem samt hur de uppfattat cirkelledaren. De korta svaren de lämnade är dock mycket intressanta och tänkvärda.

Först och främst finns det en skillnad i svaren mellan män och kvinnor. En tydlig skillnad förekommer också i svaren mellan unga och äldre. Det går dock att finna en samsyn i svaren från deltagarna gällande tre områden: relationen skola och folkbildning, folkbildningens pedagogik och skolans pedagogik samt kunskapens betydelse för personlig utveckling.

3.2.1 Relation kunskap i skolan och kunskap för livet

Det som är mest påtagligt är relationen mellan den kunskap som deltagarna fick i den vanliga undervisningen och kunskapen de fick i studiecirkeln. Det blev tydligt att man upplever den kunskap man får i studiecirkeln som något som är mycket mer knuten till verkligheten och livet. Det kan vara värt att nämna att Svenska för Invandrare (SFI) och Studieförbundet i det här sammanhanget har arbetat efter olika uppdrag, som delvis förklarar detta.

Ahmed svarade på min fråga om han kunde berätta om undervisningen på den gymnasieskola han går på nu och huruvida den ger det han behöver? Han svarade spontant:

– *Vi lär oss mycket på min skola, men det vi pratar om där, det handlar inte om livet!*

Hans spontana reaktion berättar för oss att i studiecirkeln där lärde han sig något som gav honom kunskap för livet. Att samtala om sexualitet, kroppen och hälsa var för honom det som tillhörde väsentligheter för att kunna leva. Även andra deltagare berättar om hur möten med Tsignesh har påverkat dem och hur de har fått kunskap som betytt mycket i deras liv.

– *Det jag kan om bröstcancer idag har jag lärt mig av Tsignesh. – Tack vare Tsignesh lärde jag mig mycket mer än enbart svenska och svensk grammatik. – Det var viktigt att veta då, hur det var att leva som tjej i Sverige.*

3.2.2 Relation cirkelledare och lärare

Den andra skillnaden finns i synen på den som förmedlar kunskapen. Här blir det tydligt att många deltagare berättar att läraren i den vanliga undervisningen i relation till cirkelledaren har en helt annan betydelse och att det upplevs som att lärare har en annan funktion och annan uppgift än Tsignesh.

– *Tsignesh var som en mamma för oss. – Hon var helt annorlunda som lärare. Det hon talade om med mig gick rakt in i mitt hjärta. – Men för mig var Tsignesh ingen vanlig lärare, hon var mer som en kompis. – Hon var mer som en kompis, inte en lärare, mer som en mamma. Jag kunde prata med henne om allt. – Att ha en vanlig mentor som i skolan, är mer begränsat och innebär ofta att man inte kan prata om allt. Men med Tsignesh kunde jag det.*

Synen på Tsignesh och lärare på den vanliga undervisningen, visar tydliga skillnader. Medan lärare av tradition förmedlar fakta, är objektiva och neutrala, så förhåller sig Tsignesh till dessa saker på ett annat sätt. Hon pratar om subjektiva upplevelser och erfarenheter. Hon talar om känslor, relationer och kärlek. Detta kallas för många av deltagarna som att hon pratar om det viktiga i livet.

Det som också kan påpekas är att den normala skolundervisningen i Sverige av tradition naturligtvis är påverkat av den svenska kulturen. Då är det normalt att uppfostra elever till att vara självständiga och starka individer, bli oberoende, att klara sig själva oberoende om man är pojke eller flicka. Det man i Sverige tar för givet, är ofta inte det som många av dagens flyktingar gör. Att vara medveten om dessa skillnader bidrar till att man både som cirkelledare och lärare skaffar sig interkulturell kompetens.

3.2.3 Kunskapens betydelse för flyktingar i deras nya situation

Det är viktigt att vara medveten om att en människa som antingen frivilligt eller ofrivilligt lämnar sitt land, sin egen kultur och sitt eget språk, är en människa som nästan alltid genomgår stora förändringar och omställningar, vilka inte ska betraktas som endast små förändringar. För majoriteten av alla människor har språket och kulturen i det land som har vuxit upp i, skapat en trygghet, ett skydd och en garanti för att man kan kommunicera och förstå världen man lever i.

När man nu har lämnat sitt land, sin kultur och sitt språk, så är det inte ovanligt att man då också börjar fundera över vad som är meningen med livet. Eftersom livet nu har börjat gestalta sig på ett helt annorlunda sätt än man varit van vid tidigare, så kommer de stora förändringarna av ett nytt språk och en ny kultur också ha stort betydelse i ens liv.

Att komma som flykting till Sverige vänder oftast upp och ner på allt detta som varit en självklarhet och därför är det oerhört viktigt hur man som människa blir bemött den första tiden i ett nytt land, en ny kultur där man också talar ett nytt språk. Det är viktigt att vara medveten om hur man då blir bemött och behandlad av andra, och särskilt av andra med makt och status, detta har oerhört stor betydelse.

Vilken kunskap man får och erhåller om det nya landet, den nya kulturen och det nya språket under de första åren i Sverige har betydelse för personens fortsatta liv. Det är därför betydelsefullt att veta att tiden i studiecirkeln för de intervjuade personerna har inneburit kunskap och erfarenheter som betyder mycket för dem och deras liv i Sverige.

– Varje torsdag hade vi besök av Tsignesh och det var något helt annat än att ha undervisning i svenska och läsa svensk grammatik...Jag fick lära mig vad jag ska dricka och äta och så lärde jag mig att promenera mycket. Det gjorde jag aldrig förut...Idag har jag lärt mig att hjälpa mig själv mer än jag gjorde tidigare....tack vare Tsignesh lärde jag mig mycket mer än enbart svenska och svensk grammatik. – Att jag var med i kvinnogruppen resulterade faktiskt i att jag blev mindre sjuk. Möten med andra deltagare gav mig kunskap om andra sätt att leva på. Det gav mig en ny förhoppning om att jag kunde bli bättre. Kvinnogruppen visade mig andra vägar att se på min sjukdom. – Idag vågar jag prata öppet med vem som helst om vad som helst. Och jag tror att jag lärde mig detta i tjejgruppen. – Hon själv kommer från en annan kultur än den svenska, och hon har varit här längre än oss. Hon berättade för mig hur hon gjorde för att klara sig. Det var mycket nyttigt för mig.

Här blir det också tydligt att det pedagogiska perspektivet alltid är viktigt. Det är med andra ord inte enbart frågan om vilken kunskap man förmedlar, det som har avgörande betydelse är *vem* och *hur* man förmedlar kunskap.

kapitel fyra

Betydelsen av verksamheten

FÖR ATT I DEN HÄR RAPPORTEN kunna göra en grundlig utvärdering av betydelsen för verksamheten skulle det krävas helt andra resurser än jag har till mitt förfogande. Det blir då fråga om främst ökade resurser i form av ökad personal, tid och ekonomi. En kvantitativ utvärdering av den verksamhet som här har beskrivits i tidigare kapitel och som har gjorts i så många år, är på det sättet nästan ogenomförbar. En beskrivning utifrån några kvalitativa perspektiv på utvärdering, kan bland annat genom personliga möten och samtal med samordnaren och några cirkeldeltagare kunna bidra till ökad kunskap om verksamheten har fungerat tillfredställande och på vilket sätt den har gjort det, eller inte.

Ett av de perspektiv jag kommer att använda mig av är ett interkulturellt pedagogiskt perspektiv, det vill säga ett perspektiv som närmar sig frågor om lärande och kunskap utifrån olika kulturella värderingar, normer och beteenden som är interagerande, det vill säga interkulturellt. Allt detta sett utifrån kontexten av det svenska samhället såsom den fungerar idag med alla sina möjligheter, tillgångar och resurser samt orättvisor och brister.

4.1 Betydelsen för deltagarna

Berättelser om hur deltagare har upplevt tiden i sina studiecirklar visar att tiden i studiecirkeln har varit mer än ett komplement till den tid som de studerade det svenska språket på SFI. Tiden i studiecirkeln framstår som en tid när de fick vara med om något betydelsefullt och att de har lärt sig något som är kvar hos de flesta resten av deras liv.

4.2 Betydelsen av cirkelledaren

Efter intervjuer med både deltagare och Tsignesh Asres går det att tydligare beskriva vad arbetet som cirkelledare har inneburit för hälsoprojektens betydelse och framgång. I arbetet med 77 studiecirkclar, 97 offentliga föreläsningar samt 4 internat, kan man beskriva att arbetet som samordnare i praktiken inneburit att Tsignesh arbetat mer än enbart som cirkelledare. Hon har också arbetat som folkbildare, socialpedagog, rådgivare, samordnare, förmedlare och socialarbetare.

Vad jag vill säga med detta är att en cirkelledare med den kunskap och kompetens som Tsignesh Ases besitter, är ett bevis på att det fortfarande är den enskilda människans kompetens som folkbildare som kan förverkliga folkbildningens pedagogik och ideal.

Här är det folkbildaren som genom sitt speciella interkulturella pedagogiska perspektiv kan förmedla det som en mer funktionsinriktad, rationell och mer marknadsanpassad utbildare aldrig kan åstadkomma. Här är det kompetens i form av empati, insikt, samsyn, respekt och närkontakt som skapar den förståelse och insikt som folkbildningen alltid har sagt sig vilja förmedla.

4.3 Betydelsen av folkhälsoprojekten

Folkhälsoprojektens betydelse för den enskilda individen kan inte nog underskattas. Tsignesh Asres vittnade om att många av deltagarna har lärt sig nya saker på ett nytt språk och i ett helt nytt sammanhang, som mer eller mindre har öppnat nya världar för många. Lärande i ett sådant sammanhang och med en sådan betydelse brukar vara ett lärande som får bestående betydelse. Bildning blir på det viset en integrerad del av sitt eget jag.

Vad kan man säga om projektet *Strategi för sexuell och reproduktiv hälsa i Region Skåne*, såsom det har beskrivits i skriften med samma titel? Jag upplever att skriften förmedlar genom ett särskilt socialmedicinskt språk en bild av ett stort projekt som har en teoretisk konstruktion av lösningar byggda på rationellt och effektivt förnuft. Lösningar på den övergripande målsättningen uppnås främst genom en form av formalistisk kontroll med riktlinjer och anvisningar.

Vad gäller målgruppen *invandare och flyktingar* så är det ganska tydligt, sett ur ett interkulturellt pedagogiskt perspektiv, att det krävs andra arbetsmetoder än de man använder sig av när man vill nå ut till andra målgrupper. Jag kan inte låta bli att få uppfattningen att det hela beskrivs utifrån ett neutralt och objektivt sätt, att beskriva verkligheten genom att försöka hålla det personliga och subjektiva borta ur bilden. Här gäller det att förmedla de övergripande målen som nödvändiga och neutrala fakta om hur vi på ett rationellt och effektivt sätt ska kunna förhålla oss till olika sociala, psykologiska och sociokulturella variationer av livsmönster, kulturer och livsstilar.

Något sådant går inte att göra i det verkliga livet. I alla fall inte om vi vill nå ut till en sådan otydlig målgrupp som *invandrare och flyktingar*. Om det är så att kunskapen och medvetandet har ökat bland målgruppen *invandrare och flyktingar*, inom ramen för *Strategi för sexuell och reproduktiv hälsa*, så är det folkbildningens arbete och de arbetsmetoder som folkbildning använder sig av som indirekt har lett till önskat resultat.





fem
kapitel

Några personliga tankar om framtidens folkbildning i det mångkulturella Sverige

I DET HÄR KAPITLET beskrivs några personliga funderingar om hur folkbildningen i framtiden genom sina institutioner, studieförbund och folkhögskolor ska kunna nå nya målgrupper.

När man vill beskriva hur folkbildningen med sin verksamhet ska kunna nå ut till nya målgrupper, blir det nästan omöjligt att låta bli att påpeka att folkbildningen idag, trots alla insatser, mer eller mindre har misslyckats med att engagera, intressera eller involvera personer som vi kan kalla för de nya svenskarna det vill säga människor som kommit till Sverige under de senaste 20–25 åren.

Undantag finns naturligtvis, men det är oftast så att man inte har lyckats förmedla varför vi har folkbildning i Sverige, vad folkbildning innebär eller kan ha för betydelse, som har gjort att tusentals nya svenskar inte har strömmat till våra folkbildningsinstitutioner.

När man vill beskriva hur folkbildning ska kunna nå ut också till personer som vanligtvis inte vet vad folkbildning är eller inte känner till dess möjligheter eller resurser, så gör man ibland en extra satsning på dessa personer. Vanligtvis beskriver man dessa personer som en särskild målgrupp man ska rikta in sig på. Tidigare kallades detta ”att skapa förutsättningar för studier och kulturaktiviteter bland missgynnade och resurssvaga människor i samhället, det är nu lika angeläget och aktuellt som någonsin tidigare” (Alemyr, 1982), såsom det uttrycktes på en konferens om framtidens folkbildning år 1982. Med missgynnade och resurssvaga människor som målgrupp menade man här invandrare.

5.1 Folkbildningens pedagogik

Pedagogiska särarter samt målsättningar för verksamheter av svensk folkbildning brukar sammanfattas med att man arbetar tillsammans utifrån deltagarnas gemensamma utgångspunkter och erfarenheter, att verksamheten har en hög grad av deltagarmedverkan; att den beaktar den egna livssituationen; att den ger deltagarna ett stort inflytande över uppläggning och innehåll och att den ser till att deltagarnas behov och utveckling står i centrum (Lorentz, 2006a).

Detta blir mer begripligt och synbart om vi jämför detta med vad som idag väldigt ofta framförs som en del av ett effektivt sätt att skaffa sig kunskap, det vill säga genom en funktions- och produktionsinriktad samt mer marknadsanpassad utbildning.

Tidigare studier har visat att folkbildningsverksamhet arbetar utifrån deltagarnas gemensamma utgångspunkter och erfarenheter, att verksamheten har en hög grad av deltagarmedverkan och att den beaktar den egna livssituationen, med mera, och det gör det också så länge det handlar om deltagare av svensk etnicitet. Forskningsstudier om kulturmöten och lärande på folkhögskola och studieförbund, vilka genomfördes åren 1982-2004, visar att detta dock inte gällde för medlemmar från olika etniska minoriteter (Lorentz, 2006b).

Man skulle kunna säga att man genom tiden inom folkbildningen, inte har givit den här frågan någon större prioritet. Mångfald har alltid funnits, men det har då varit mångfald inom en och samma kultur. Att mångfald numera också står för olika skilda kulturella, etniska, språkliga och religiösa variationer, och som innebär att olikheten ska behandlas lika, detta är något som är relativt nytt för folkbildningen.

Nu har det visat sig att verksamheten för Studieförbundet MittSkåne de senaste åren, vad gäller folkhälsofrågor, har inneburit att man har arbetat utifrån deltagarnas gemensamma utgångspunkter och erfarenheter, att verksamheten har haft en hög grad av deltagarmedverkan, och att den har beaktat den egna livssituationen, samt att deltagarnas behov och utveckling har stått i centrum. Det här är, kan man säga, undantaget som bekräftar regeln.

I samband med debatten som uppstod runt det senaste betänkandet av folkbildningens utredning (SOU 2004:30), så har det kanske resulterat i att man har satsat mer på folkbildning för målgruppen *invandrare och flyktingar* de senaste åren. Staten beviljade för några år sedan bland annat statsbidrag till bildandet av ett muslimskt studieförbund.

I början av det andra decenniet på det 21:a århundradet, kan man därför fråga sig om satsningar på fler *invandrare och flyktingar* i folkbildningens verksamhet har givit önskat resultat? Har studieförbund och folkhögskolor, det vill säga folkbildningen, gjort det man skulle kunna göra för att nå nya svenskar?

Det är dock helt omöjligt att lämna ett generellt svar på en sådan fråga. Det man har erfarit inom folkbildningen och också i andra sammanhang, till exempel frågan om ökad jämställdhet i utbildningen, så har riktade insatser av till exempel fler invandrare i folkbildningen, ofta inneburit motsatt effekt. En vanlig reaktion mot riktade insatser som fler invandrare inom folkbildning har varit: varför ska 'dom' vara med oss, när 'dom' ändå inte vill göra samma sak som oss? Det har visat att folkbildningens riktade insatser, snarare förstärker attityden att det är de som insatserna riktas till, i detta fall invandrare, som är problemet.

Det är dock inte folkbildningen som är problemet, vi måste lära oss hur vi ska kunna anpassa folkbildningens form och innehåll till dagens samhälle. I boken *Mångkulturell folkbildning* skriver Hans Lorentz och Bosse Bergstedt (2006) att folkbildningen av tradition har sagt sig vilja påverka och förändra samhället. Att medverka till sådana förändringar har varit möjligt genom att folkbildning varit en fri skolform som skapat sina egna kurser och studieformer. Folkbildningen har sina rötter i framväxten av den moderna nationalstaten, en samhällsmodell som dock inte längre existerar.

Författarna ställer sig därför frågan om folkbildningen kan fortsätta vara en kraft som vill vara med och påverka utvecklingen i ett postmodernt och mångkulturellt samhälle? Bortsett från att vi människor har ändrat våra vanor och beteenden ganska mycket, så har även våra livsvillkor ändrats betydligt de senaste 25-30 åren.

Personligen anser jag det vara mer angeläget om folkbildning i framtiden anpassar form och innehåll till de förändrade livsvillkor för den del av befolkningen som kan betraktas som presumtiva deltagare i olika folkbildningsinsatser. Hur gör man det? Hur kan man nå nya målgrupper till folkbildningens verksamhet? Enkelt uttryckt så borde folkbildningen göra reklam för vad folkbildningen står för samt informera om att folkbildningen inte enbart riktar sig till svenska medborgare.

Låt mig ge ett exempel från företaget Max. Max säljer sina hamburgare med reklam som innehåller många bilder på människor som vid första anblicken inte verkar vara födda i Sverige. De hamburgare som Max säljer är gjorda i Sverige, men säljs till alla och inte enbart till svenskar. På det viset säljer Max sina svenska hamburgare till alla som bor i landet.

Det låter inte klokt att jämföra hamburgare med folkbildning, men så enkelt kan det vara att föra fram ett budskap. Budskapet för Max är att alla ska kunna köpa max hamburgare trots att de gör reklam för att deras hamburgare är svenska hamburgare.

5.2 Syften med dagens folkbildning

Det är inte helt klart vad som idag skulle kunna vara ett folkbildningsideal, men regeringen har i detaljerad form beskrivit vad som är syftet med statens bidrag till folkbildningen (Regeringens prop. 2005/2006:192).

Folkbildningen ska:

- Stödja verksamhet som bidrar till att stärka och utveckla demokratin.
- Bidra till att göra det möjligt för människor att påverka sin livssituation och skapa engagemang att delta i samhällsutvecklingen (genom till exempel politiskt, fackligt, kulturellt eller annat ideellt arbete).
- Bidra till att utjämna utbildningsklyftor och höja utbildnings- och bildningsnivån i samhället.
- Bidra till att bredda intresset för och delaktigheten i kulturlivet.

I samband med dessa riktlinjer föreslog också regeringen staten att ange sju olika verksamhetsområden som i särskilt hög grad ska utgöra motiv för statens stöd till folkbildningen. Som de två första och mest prioriterade verksamhetsområdena anges *Den gemensamma värdegrunden* och *Det mångkulturella samhällets utmaningar*. Om dessa två områden sägs följande:

5.2.1 Den gemensamma värdegrunden

Syftet med statens bidrag till folkbildningen är att stödja en verksamhet som bidrar till att stärka och utveckla demokratin. Demokratin byggs i synnerhet i människors sinnen. Att arbeta för att påverka alla människors grundläggande värderingar om bl.a. alla människors lika värde och jämställdhet mellan könen är en viktig del av folkbildningens uppdrag. Folkbildningens organisationer har en formellt demokratisk uppbyggnad. Principerna om allas lika värde och jämställdheten mellan könen får inte tillräckligt genomslag i ledande funktioner inom folkbildningen. Frånvaron av kvinnor, personer med funktionshinder och personer med annan etnisk bakgrund än svensk, är där påfallande.

5.2.2 Det mångkulturella samhällets utmaningar

Sverige ser ut på ett annat sätt idag än i folkbildningens barndom och ungdom. Det finns nästan en miljon människor som är födda i ett annat land. Folkbildningens möjligheter ska vara öppna för alla människor i Sverige.

Folkbildningen ska möta samtliga med en positiv syn på enskilda människors möjligheter och med perspektivet att allas erfarenheter och kunskaper berikar. Att människor med olika etnisk, religiös och kulturell bakgrund möts inom folkbildningen skapar en dynamik i verksamheten.

Folkbildningen kan erbjuda och aktivt verka för möten på mångkulturella arenor. I folkhögskolor och studieförbund ska människor kunna utveckla metoder för interkulturell dialog och reflektion.

Folkbildningen kan bidra till integrationen genom att främja ömsesidig kunskap och förståelse mellan olika etniska, religiösa och kulturella grupper i samhället. I det mångkulturella samhället uppstår organisationer och nya sociala rörelser. Det ligger en utmaning i att ge dessa en starkare roll i folkbildningens organisationer och verksamhet.

5.3 Att ändra attityder

Med dagens bildningsideal som riktsnöre för framtidens folkbildning borde studieförbunden kunna anpassa sig till de förändrade villkor, situationer och förutsättningar som vi befinner oss i. Det som ska anpassas är sättet folkbildningen använder sig av de pedagogiska möjligheterna till att vidga verksamheten, till att även omfatta nya målgrupper.

Vill man påverka och förändra attityder till vissa uppfattningar eller inställningar som existerar hos oss människor, så brukar man peka på pedagogiken som ett bra hjälpmedel. Pedagogikens teoretiska målsättningar förklaras ofta som vetenskapen om den avsiktliga och oavsiktliga bildnings- och fostransprocess sett ur ett individuellt och kollektivt perspektiv (Uljens, 1998). Med den processen menas det sättet på vilken pedagogiken vill och kan förändra bland annat bestående attityder och förhållningssätt.

I sitt remissvar på betänkandet *Folkbildning i brytningstid* (SOU 2004:30) skrev *Integrationsverket* året 2004 att folkbildningens organisationer bör vara en förebild för andra organisationer när det gäller förverkligandet av de integrationspolitiska målen i deras organisationer och verksamhet. Integrationsverket skrev bland annat:

Uppdraget som folkbildningen har handlar om hela Sveriges befolkning oavsett etnisk eller kulturell bakgrund och får inte begränsas till cirklar eller kurser som anordnas för vissa målgrupper och som finansieras av staten med särskilda medel. Folkbildningens organisationer har en stor potential att fungera som en mångkulturell mötesplats. Men denna potential utnyttjas dåligt. Integrationsfrågan måste finnas med som en integrerad del i organisationernas ideologi, arbetsformer och verksamhet.

(Lorentz och Bergstedt 2006:13).

Studieförbunden, som en del av folkbildningens organisationer, borde idag och i framtiden mer använda sin potential och ha en verksamhet som fungerar som en mångkulturell mötesplats. Att folkbildningen i sin utåtriktade verksamhet ska göra reklam för kurser som riktar sig till enbart invandrare och flyktingar har inte visat sig vara den rätta vägen.

Däremot borde folkbildningens aktörer i sin pedagogiska verksamhet koncentrera sig på att integrera olika förhållningssätt till kultur och språk i folkbildningens allmänna verksamhet. Syftet med detta arbetssätt är att förvärva en kompetens som gör det möjligt att som både svensk eller till exempel iranier kunna förstå och förhålla sig till kulturella och samhällsliga företeelser och händelser som existerar i vårt samhälle både på individ- och kollektivnivå.

5.3.1 Ett interkulturellt pedagogiskt perspektiv

Ett interkulturellt pedagogiskt perspektiv kan beskrivas som en pedagogisk kompetens som är interkulturell. Detta betyder att man förstår sig på olika kulturella infallsvinklar, värderingar och normer som gör det möjligt att förstå sig på både det 'normala och det onormala' som händer i vårt samhälle av idag.

Att sprida information för en sådan verksamhet med den inställningen, det måste ske genom att man i den egna verksamhet integrerar personer som har en interkulturell kompetens och som gör att presumtiva deltagare kan identifiera sig med de personer som också är verksamma i den folkbildning som idag existerar i Sverige.

En interkulturell kompetens på pedagogik, användbara i studieförbundets studiecirklar, innehåller bland annat en medvetenhet om att lärande och kunskap kan förvärvas på olika sätt. Mycket beroende av det sättet man i sin egen barndom har lärt sig att uppfatta vissa saker som det normala, det avvikande och det rätta. Det gäller att också vara medveten om att till exempel det västerländska modernistiska sättet att förhålla sig till lärande i alla tider har innehållit en betoning på förnuft, det rationella, det praktiska och det individuella.

Synen på lärande har i många andra kulturer sett annorlunda ut. Ett interkulturellt sätt att se på pedagogik innebär också att bejaka sådant som tidigare har betraktats som oväsentligt eller omanligt, som till exempel känslor. Lärande betraktas idag som en psykodynamisk process där sociala och samhällsliga processer bidrar lika mycket som institutioner, känslor och upplevelser. Det handlar idag lika mycket om kroppen som själen.

Det är både i samhället och i pedagogiken som forskningen från de senaste decennierna har kommit fram till att begrepp som kunskap och lärande, likväl som identitet, etnicitet, kultur och medborgarskap är begrepp som gått igenom stora förändringar och förvandlingar vad gäller innehåll, betydelse och vikt. Från att ha utgått ifrån att alla dessa begrepp är fasta, bestämda, tydliga och definierbara och nödvändiga (så kallade essentiella) företeelser och fenomen, så är det inte längre på det viset. Allt detta har de senaste decennierna förändrats och blivit en del av ett interkulturellt pedagogiskt perspektiv.

Egentligen ska det rent teoretiskt inte vara möjligt att idag starta en studiecirkel som riktar sig enbart till personer som kallas för flyktingar, men av praktiska skäl kan det förekomma.

Hur man ska göra när man vill starta studiecirklar om folkhälsofrågor, utifrån ett hälsoperspektiv och med betoning på att stärka människors sexualitet som friskfaktor och resurs för hälsan, är därför ingen enkel fråga. Idag finns det gott om möjligheter att integrera ett interkulturell förhållningssätt till en sådan cirkel och rikta den till personer med olika

kulturella, etniska, religiösa eller språkliga bakgrunder, eftersom alla ska kunna delta i den verksamheten. Sedan blir det en annan och kanske viktigare fråga att man bör dela upp deltagare i olika grupper beroende på ålder, kön, erfarenhet, utbildning, med mera, och inte enbart beroende på var man är född.

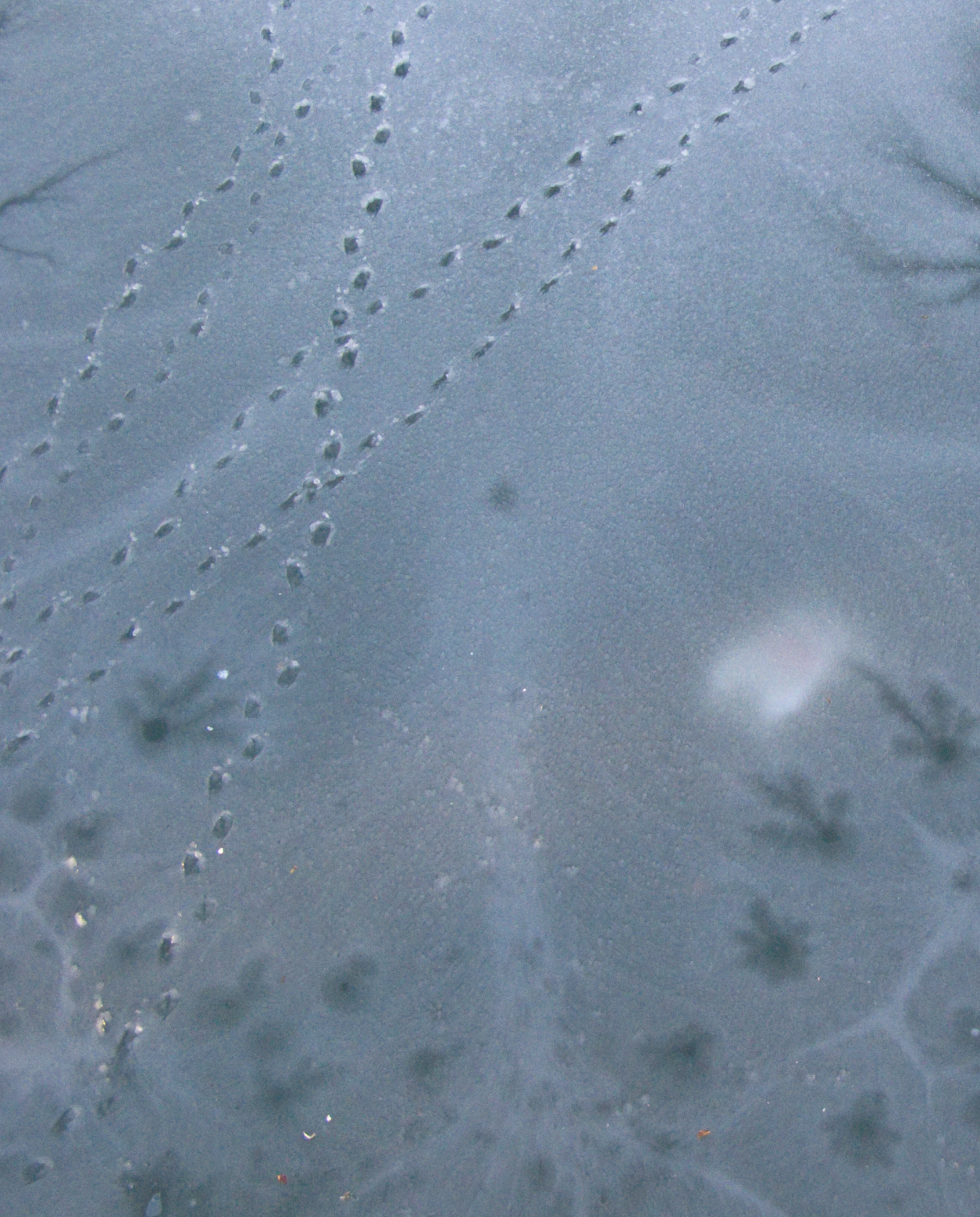
5.4 Folkbildning och integration

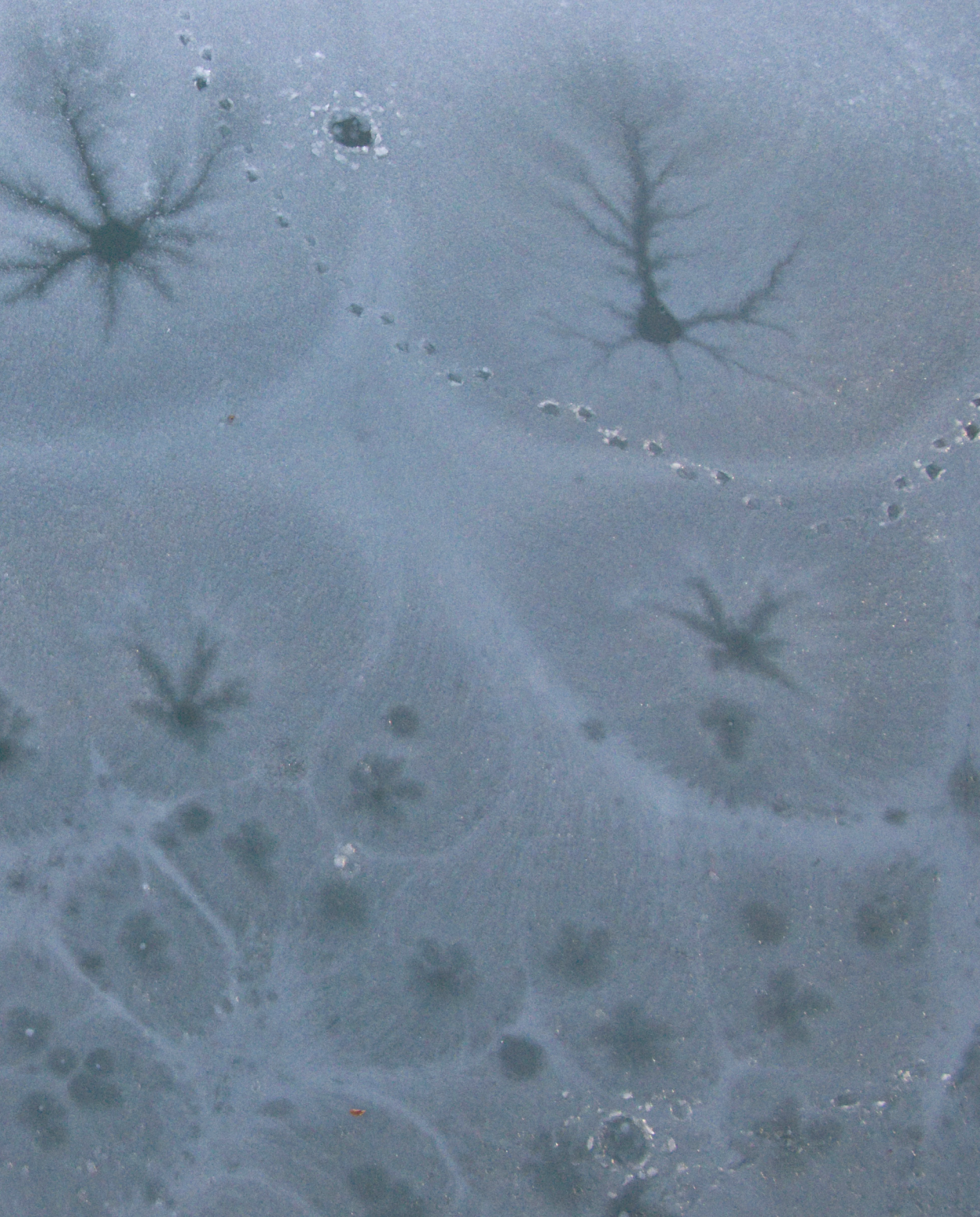
Avslutningsvis vill jag lägga fram något om sambandet mellan integration och folkbildning. Analyser i studier av Johansson & Lorentz (2006), som handlar om medverkan i folkbildning av enskilda personer med olika kulturella, etniska eller religiösa bakgrunder, visar tydligt att deras deltagande har påverkat individens personliga utveckling och integration i det svenska samhället.

Känslan av att bli sedd, att veta att man betyder något och att uppleva att man kan lära sig något, är en indikation på att folkbildning bidrar till stärkande individualisering.

Att individen får vara del av samhället, del av ett kollektiv och behövas av andra, är ytterligare en indikation på att folkbildning också har bidragit till individens upplevelser av ett kollektivt tänkande och kännande. Detta har tillsammans bidragit till individens delaktighet i det svenska samhället.

Begreppet integration används numera i många olika sammanhang, särskilt då politiska. Om innebörden av integration även rymmer kvalitativa mått på hur integration kan påverka individens lärande, utveckling och förmåga att växa som människa, då är folkbildningens verksamhet idealisk för integration.





kapitel sex

En del av framtidens verksamhet för Studieförbundet MittSkåne

DET HÄR AVSLUTANDE KAPITLET BEHANDLAR hur studieförbundet Studieförbundet har tagit fram ett policydokument som kan betraktas som intressant för den här rapporten. Vidare har samma studieförbund skrivit en Strategisk plan för Studieförbundet från 2010 med undertiteln: vision, verksamhetsidé och idéprogram (Studieförbundet policydokument 2010). Vad innehåller dessa skrifter? Hur ska detta kunna bidra till en framtida verksamhet där man bland annat riktar in sig på nya svenskar?

6.1 Policy – personer som har invandrat och som har brister i svenska språket

Den 28 november 2007 fastställde Studieförbundets förbundsstyrelse en policy som slår fast ett grundläggande förhållningssätt som kommer att ligga till grund för konkreta planmässigt genomförda åtgärder i organisationers olika enheter. I det här policydokumentet anger Studieförbundet grundprinciper för förstärkta insatser när det gäller personer som har invandrat och som har brister i svenska språket. I policydokumentet fastslås bland annat att:

...många personer som har invandrat till Sverige har brister i det svenska språket. Detta gäller självfallet det talade och skrivna språket. Även språk i en vidare bemärkelse, exempel i form av uttalade kulturella koder, är en väsentlig del av människors kommunikation. Dessa språkliga brister kan försvåra för personer som invandrat att delta i folkbildande verksamhet. Studieförbundet ska sträva efter att undanröja dessa hinder. För att uppnå detta krävs förstärkta insatser på flera områden, oavsett verksamhetens inriktning och deltagargruppens etniska sammansättning.

(Studieförbundet 2007:2)

Under rubriken *Rekrytering av deltagare*, skrivs att:

...för att nå aktuell målgrupp krävs särskilda insatser. Det handlar i stor utsträckning om en anpassad rekrytering riktad till människor bosatta i Sverige som inte har den språkliga kunskap eller den kulturella förståelse som krävs för att få en överblick av Studieförbundet Verksamhetsutbud.

(Studieförbundet 2007:2)

Under rubriken *Utveckling och förnyelse av verksamhet* konstateras att:

...bryta språkliga och kulturella barriärer mellan människor är inte enbart en rent språkvetenskaplig fråga. För att i realiteten säkerställa att personer som har invandrat och som har brister i svenska språket, på ett tillfredställande sätt ska kunna ta del av Studieförbundet Verksamhetsutbud, krävs en öppenhet för utveckling av förstärkta insatser, utifrån de konkreta hinder för deltagande som identifieras i varje specifik situation.

(Studieförbundet 2007:2)

6.2 Strategisk plan för Studieförbundet från 2010

I Studieförbundet Verksamhetsutbuds strategiska plan från 2010, som är en plan med *vision, verksamhetsidé och idéprogram*, står som inledande rubrik *Omvärld* där det framgår att:

...en viktig utgångspunkt för planeringen i avdelningar, distrikt och riksförbund är ett kontinuerligt arbete med organisations- och omvärldsanalyser. Studieförbundet verkar i ett föränderligt samhälle och måste därför ständigt vara inriktat på att utveckla metoder, arbetssätt och ämnen och vara öppet för nya möjligheter och förändringar utifrån aktuella behov och förutsättningar.

(Studieförbundet 2009:2)

Vidare beskrivs följande som fem gemensamma områden från 2010. 1) Hållbar utveckling, 2) folkhälsa, 3) unga, demokrati och den demografiska utmaningen, 4) tillgänglighet för alla och 5) kvalitet.

6.3 Implementering av dokument och plan

Utifrån innehållet i dessa dokument kan man ställa sig frågan hur dessa dokument ska kunna förverkligas i den dagliga praktiska verksamheten? I enlighet med policydokumentet om personer som har invandrat och har brister i svenska språket, samt omvärldsbeskrivningen i Studieförbundet MittSkåne förverkliga dessa riktlinjer och anvisningar genom att i sin verksamhet kunna utgå ifrån de hinder för deltagande för bland annat personer som har invandrat och har brister i svenska språket. Här gäller dock att vara medveten om att *”bryta språkliga och kulturella barriärer mellan människor inte enbart är en rent språkteknisk fråga”* (Studieförbundet 2007:3). I policydokumentet påpekas att *”det krävs en öppenhet för utveckling av förstärkta insatser, utifrån de konkreta hinder för deltagande som identifieras i varje specifik situation”* (ibid 2007:3). Tyvärr exemplifieras i policydokumentet inte vilka dessa hinder skulle kunna vara eller hur de skulle kunna se ut.

Ett av de konkreta hindren finns enligt min mening i det faktum att man förutsätter att så fort hindren är undanröjda (hur de än ser ut eller kan vara), då kan personer som har invandrat och som har brister i svenska språket ta del av Studieförbundets verksamhetsutbud. Man kan också läsa i ett annat sammanhang att när man har skaffat sig tillräckligt med kunskap för att få en överblick av Studieförbundets verksamhetsutbud, då kan man tolka det som att hindren är undanröjda. Så enkelt kan det dock inte vara.

Att skriva ett policydokument om personer som har *invandrat och har brister i svenska språket* i stället för att använda sig av den tidigare benämningen *invandrare som misgynnade och resurssvaga människor*, kan (men borde inte göra det) uppfattas som en förskönande beskrivning för samma sak. En beskrivning som försöker dölja problemen med att man inte riktigt vet eller har kunskap om hur man ska lösa de existerande problemen av språket vi använder oss av, det vill säga *svenskar och invandrare och vi och dom*.

Nu kan man anse att precis detta är onödigt och irrelevant att dra fram, men den direkt avgörande frågan för nya svenskar i det mångkulturella Sverige är att folkbildning som begrepp och företeelse är ett okänt begrepp. Det förblir okänt om Studieförbunden inte gör reklam för sin verksamhet, så att den når ut till just den målgruppen.

6.4 Folkbildningens stora problem idag

Vad är egentligen folkbildningens stora problem idag? Är det för studieförbunden svårt att enligt gamla och beprövade former öka sin verksamhet? Ökar i stället medelåldern för deltagare år efter år? Saknas ungdomar? Träffar man sällan på deltagare som man vet ursprungligen kommer från ett annat land?

Hur når man ut till, det som man så gärna kallar för nya målgrupper? Att använda sig av studieförbundets programkatalog genom att på en eller två extra sidor rika sig till enbart invandrare och flyktingar har inte visat sig vara någon bra idé. Det är just sambandet mellan folkbildning och integration man inom folkbildning vill åstadkomma.

Ett av folkbildningens stora problem för nya svenskar finns i förhållandet att innehållet i en studiecirkelverksamhet är något som man inte vet vad det är, och kan därmed lätt uppfattas som något som är till för svenskar.

För hur gör man efter man har anmält sig till en studiecirkel? Det är det som är det största hindret. Man vet, av naturliga skäl, inte vad en sådan verksamhet innebär. Vad gör man, varför och hur? Vad krävs för kunskaper, förförståelse eller vilka betyg ska man visa att man har? Vad kräver läraren? Hur gör jag när jag måste förklara att jag inte har stora kunskaper i det som ingår i studiecirkeln. Det är sådana frågor som är helt naturliga frågor man vill ha ett svar på. Eftersom man inte har eller får några svar, så fortsätter de flesta att tro att detta med folkbildning trots allt är för svenskar. Samtidigt som man kan börja tro att studieförbunden kanske bara vill ha svenskar.

Man kan påstå att ett av de största problemen som folkbildningen har, är att man ganska konstant utgår ifrån att alla som till exempel läser programutbudet har en förståelse om vad folkbildning är, har en förståelse av vad en studiecirkel är för något och vet hur studiecirkelar fungerar och vad deltagande har för konsekvenser.

Många nya svenskar undrar när man bläddrar i en programkatalog, går man med i en studiecirkel för att få ett betyg som bevis på att man lärt sig något nytt eller är en studiecirkel mer en social verksamhet där man lär känna andra människor? Hur kan man få kunskap om detta och svar på sådana enkla frågor?

6.4.1 Program Hösten 2009

När man tittar i utbudet som finns i programmet för hösten 2009, kan man notera att där finns ett varierat utbud av olika studiecirkelar. Allt från djur, natur och miljö till musik, bild, design och hantverk, men hur ska jag som nysvensk kunna anmäla mig till studiecirkelar som verkar vara intressanta, som till exempel cirkelar om *hälsa för kropp och själ* och *barn, föräldrar och unga* eller *hem och trädgård*? Här ges ingen möjlighet för mig att känna igen mig i vilka som skulle kunna vara med där och så står där ingenting om vilka krav man ställer på vad man ska kunna eller göra innan man går med i en sådan studiecirkel?

Utifrån ett förhållande som ser på den här verksamheten utifrån olika kulturella vinklar, ett så kallat interkulturellt perspektiv, så skapar det som förmedlas i en programkatalog många frågor som man inte kan få ett svar på. Så egentligen är det inte så konstigt att nya svenskar inte anmäler sig till studiecirkelar. Det uppfattas som något som inte är till för dem.

6.5 Utmaningar för framtiden

Alla studieförbund kommer att stå inför stora utmaningar inför framtiden, om folkbildningen på allvar vill att verksamheten med studiecirklar också ska kunna räkna med deltagare som vi för enkelhetens skull kan kalla för nya svenskar.

Det innebär i sin tur att studieförbunden i sin utåtriktade verksamhet genom information, reklam, programutbud och bland annat kontakter med föreningar ska ändra form och innehåll i just den aktivitet som vill berätta om vad det är studieförbunden arbetar med.

6.5.1 Att ändra form och innehåll

Om man vill ändra form och innehåll till verksamheten, betyder detta att det behövs en medvetenhet om att vi inte längre kan göra som man alltid har gjort, och som då innebär att vi måste ändra formen till ett specifikt och annorlunda sätt att sälja eller informera om studiecirklar.

Samtidigt som ett annat sätt att försöka få fler andra deltagare, än de brukliga, inte innebär att själva folkbildningens pedagogiska innehåll också ska ändras. Tvärtom, folkbildningens pedagogik är det som gör folkbildningen så spännande, även för nya svenskar, men då måste innehållet i den pedagogiken också förmedlas tydligt i studieförbundets utåtriktade verksamhet. I stället för att bara ta för givet att alla vet vad folkbildning handlar om.

Att verksamheten också riktas till nya svenskar, borde också framgå genom att man medvetet informerar om cirkelledarens namn. Och med bilder på medverkande och cirkelledare som också visar ansikten på människor som kan antas ha en bakgrund i ett annat land än Sverige. Idag förekommer inga bilder på cirkelledare eller medverkande, som gör att man kan tycka att det hela blir rätt så neutralt och opersonligt och därmed även svenskt, skulle en nysvensk kunna säga. Eftersom man inte förmedlar några bilder eller namn, så kan man tro att de som finns bakom den här verksamheten är först och främst svenskar.

6.5.2 Cirklar som handlar om att leva i Sverige

För många nysvenskar skulle det vara intressant och även nödvändigt att kunna anmäla sig till cirklar som ger en möjlighet att prata om hur det är att leva i Sverige, och hur man ska förhålla sig till olika saker och företeelser som man blir konfronterad med nästan varje dag. Då blir studiecirkeln ett sätt att förmedla sina egna erfarenheter till andra. Språket måste dock vara svenska, uppdelning i kön ska inte undvikas och information om dessa cirklar ska ingå i det nya sättet att förmedla folkbildning till alla svenskar.

Förslag till sådana cirklar är *Hur gör man i Sverige: grundkurs för nysvenskar* eller *Vad gör Sverige så unikt: studiecirkel för nysvenskar*. Ytterligare förslag till studiecirklar för 'nysvenskar' kan vara cirklar om *Sexualundervisning för ungdomar* samt kurser som *Lär känna din kropp* eller *Mansrollen i det nya Sverige*. Sådana studiecirklar ska dock inte marknadsföras som cirklar för flyktingar eller invandrare, i princip kan vem som helst delta i dessa cirklar eftersom språket som kommer att talas är svenska.

6.5.3 Cirklar om folkhälsofrågor

Studiecirklar om folkhälsofrågor, även om de i första hand riktar sig till personer av annan etnisk bakgrund, borde även i fortsättningen vara på svenska eftersom de visar sig fylla ett stort behov. Cirklar som handlar om att kvinnor lär känna sin egen kropp ur ett hälsoperspektiv och som handlar om att utveckla och stärka sin sexualitet som friskfaktor och resurs för bättre hälsa, borde egentligen inte betraktas som cirklar endast för invandrade kvinnliga ungdomar eller invandrade kvinnor.

Sådana cirklar ska också kunna finnas för män och ungdomar. Information om spridning av könssjukdomar, om uppkomst och spridning av hiv/aids samt andra sexuellt överförda sjukdomar, sådana studiecirklar behövs för alla människor oberoende av var man är född eller har för bakgrund.

Även om man anser att personer, som kommit till Sverige som flyktingar från andra länder, behöver mer folkbildning om just dessa frågor, borde det ändå vara en självklarhet att studieförbunden i sin utåtriktade verksamhet om dessa frågor riktar sig till landets samliga invånare.

referenser

Alemyr, Stig (1982). Folkbildningens i framtidsperspektiv. I: *Folkbildningen i framtidsperspektiv. rapport från konferens 82-03-22–24, Skolöverstyrelsen, Byrå V 1*, Stockholm.

Johansson, Margareta & Lorentz, Hans (2006). Livsberättelser – om att vara deltagare på folkhögskola och studieförbund med annan kulturell, etnisk eller religiös bakgrund än den svenska. I: H. Lorentz (red.) *Mångkulturell folkbildning: pedagogiska utmaningar i ett post modernt samhälle*. Lund: Lunds universitet, Pedagogiska institutionen.

Lorentz, Hans (2006a). Postmoderna pedagogiska perspektiv inom folkbildningen. I: H. Lorentz (red.) *Mångkulturell folkbildning: pedagogiska utmaningar i ett postmodernt samhälle*. Lund: Lunds universitet, Pedagogiska institutionen.

Lorentz, Hans (2006b). Kulturmöten och lärande på folkhögskola och studieförbund – forskningsöversikt 1982-2004. I: H. Lorentz (red.) *Mångkulturell folkbildning: pedagogiska utmaningar i ett postmodernt samhälle*. Lund: Lunds universitet, Pedagogiska institutionen.

Lorentz, Hans & Bergstedt, Bosse (2006). En modern och nationell folkbildning i ett postmodernt och mångkulturellt samhälle? I: H. Lorentz (red.) *Mångkulturell folkbildning: pedagogiska utmaningar i ett postmodernt samhälle*. Lund: Lunds universitet, Pedagogiska institutionen.

Regeringens proposition 2005/06:192. Lära, växa förändra. Stockholm: Regeringen.

Region Skåne (2006). *Strategi för sexuell och reproduktiv hälsa i Region Skåne*. Kristianstad: Region Skåne.

SOU 2004:30. Folkbildning i brytningstid: en utvärdering av studieförbund och folkhögskolor: slutbetänkande av Utredningen för statens utvärdering av folkbildning 2004. Stockholm: Fritzes offentliga publikationer.

Studiefrämjandet (2009). *Strategisk plan för Studiefrämjandet från 2010*.

Studiefrämjandet (2004-2009). *Studiefrämjandet MittSkåne Hälsoprojekt arbetsdokument från 2004-2009*.

Studiefrämjandet (2007). *Studiefrämjandet Policydokument 2007*.

Uljens, Michael (1998). *Allmän pedagogik*. Lund: Studentlitteratur.

om författaren

Hans Lorentz är doktor i pedagogik och författare till några böcker om hur pedagogik ska kunna fungera tillfredställande i mångkulturella lärandemiljöer. Han är utbildad folkhögskolelärare och har arbetat som redaktör för boken *Mångkulturell folkbildning: pedagogiska utmaningar i ett postmodernt samhälle* som kom ut 2006.

Han arbetade 2003-2006 som samordnare för *Forum för interkulturell pedagogisk forskning* vid Lunds universitet. Han har skrivit *Talet om det mångkulturella i skolan och i samhället 1973-2006* (2007) samt *Skolan som mångkulturella arbetsplats: att tillämpa interkulturell pedagogik* (2009).

Hans har även arbetat som redaktör för *Interkulturella perspektiv: pedagogik i mångkulturella lärandemiljöer* (2006) samt för *Möten i mångfaldens skola: interkulturell arbetsformer och nya pedagogiska utmaningar* (2010).

Under 2009 har han arbetat som ämnesexpert för både Skolinspektionen och Skolverket. Han arbetar för närvarande med att skriva färdigt boken *Interkulturell kompetens: att mötas och samtala i vår mångkulturella värld*.



Att fånga folkbildning i dagens mångkulturella Sverige

Hans Lorentz